

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาจากพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า (อัลคินูสสะมาวี¹) ที่มีหลักธรรมคำสอนอันบริสุทธิ์ และครอบคลุมในทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานหลักของคำปฏิญาณ 2 ประโยคคือ

“อัสฮะดุอัน ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ วะอัสฮะดุอันนะมุหัมมัดร์เราะซูลุลลอฮฺ”

ความว่า : ฉันขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และฉันขอปฏิญาณว่ามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ซึ่งหมายถึงการประกาศปลดปล่อยตนเองของมนุษย์ออกจากความเป็นทาสของการบูชา พระเจ้าและลัทธิอื่นใดสู่การเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียว และการยึดมั่นถือมั่นในแบบฉบับอันสมบูรณ์ของท่านนบีมุฮัมมัด (คืออัลลิลลอฮฺอะลัยฮิวะซัลลิม)²

ความเข้าใจและการยึดมั่นนี้ได้สืบทอดเรื่อยมาตั้งแต่บรรดามุสลิมในอดีตช่วง 3 ศตวรรษแรก คือ ยุคเศาะฮาบะฮฺ ตาบิอีน และตาบิอิตตาบิอีน หรือที่เรียกว่า “อัสสะละฟุศศอลิหฺ”³

แม้ว่าในช่วงต้นๆของประวัติศาสตร์อิสลาม จะเกิดข้อพิพาทหรือความคิดเห็นไม่ลงรอยกันบ้าง อันเป็นธรรมชาติที่มีอยู่กับมนุษย์ทุกคน แต่ในที่สุดปัญหาต่างๆเหล่านั้นก็คลี่คลายและยุติลงด้วยดี เนื่องจากทุกคนมีกติกาเดียวกัน นั่นคือการกลับไปสู่การตัดสินด้วยอัล-กุรอานและสุนนะฮฺของท่านนบี (คืออัลลิลลอฮฺอะลัยฮิวะซัลลิม)

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นและสร้างความแตกแยกอย่างกว้างขวางระหว่างมุสลิมมาเป็นเวลายาวนาน นั่นก็คือ การบังเกิดขึ้นมาของแนวความคิดชีอะฮฺ หรือความยึดมั่นในตัวของท่านอะลี และสมาชิกอะฮฺลุลบัยต์(ครอบครัวของท่านนบี)จริงอยู่ความคิดนี้เดิมที่เป็นธรรมชาติของมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่มีความรักและนิยมชมชอบเป็นการส่วนตัวต่อท่านอะลี ถึงกับเกิดการเคลื่อนไหวทาง

¹ หมายถึง เป็นศาสนาที่ถูกประทานลงมาจากฟากฟ้าคือมาจากพระเจ้า มิได้เป็นศาสนาที่เกิดขึ้น โดยการคิดค้นของมนุษย์เองดังเช่นศาสนาหรือลัทธิโดยทั่วไป

² เป็นภาษาอาหรับหมายความว่าขอพรและความสันติจากอัลลอฮฺมิแต่ท่านนบีมุฮัมมัดด้วยเถิด เป็นคำที่มุสลิมกล่าวต่อท้ายเมื่อกล่าวถึงนามของท่าน

³ หมายถึง บรรพชนมุสลิมในยุค 3 ศตวรรษแรกของประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่มิใช่การยึดมั่นอิสลามที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ที่สุด

การเมืองเห็นว่าท่านอะลีคือบุคคลที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ถัดจากท่านนบี (คือลัลลุลลอฮฺอะลัยฮิอะซัลลิม) แต่เมื่อเศาะฮาบะฮ์(บรรดาศาหายผู้ศรัทธาต่อท่านนบี)ส่วนใหญ่ลงมติเลือกท่านอับบักร กระแสนี้ก็เลื่อนลงไป จนถึงปลายสมัยการเป็นเคาะลีฟะฮ์ของท่านอุสมาน ความเคลื่อนไหวมงคลให้ท่านอะลีเป็นเคาะลีฟะฮ์ก็เกิดขึ้นอีกพร้อมๆกับการปรากฏตัวของบุคคลๆหนึ่งที่ชื่ออับดุลลอฮฺ อิบนุสะบะฮ์⁴ ชาวอิวเชื้อสายเยเมนที่เสแสร้งเข้ารับนับถืออิสลามเป็นฉากบังหน้า แต่เบื้องหลังแฝงเอาไว้ด้วยแผนการร้ายต่างๆมากมายต่ออิสลามและบรรดามุสลิม และบุคคลผู้นี้คือผู้จุดประเด็นความนิยมต่อท่านอะลีขึ้นมาใหม่ โดยแทรกซึมเอาความคิดความเชื่อแปลกปลอมต่างๆของศาสนาอิวเข้าไปด้วยจนกลายมาเป็นลัทธิชีอะฮ์ขึ้นมาในที่สุด

ด้วยความคลั่งใคล้ในความเชื่อของตนเอง บวกกับสภาพการเมืองในสมัยนั้นที่พวกชีอะฮ์ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบ และถูกกระทำจากผู้ปกครองเรื่อยมายาวนาน นับจากยุคของอะมาวียะฮ์ และอับบาสิยะฮ์⁵ อีกทั้งเพราะฐานของลัทธินี้ส่วนใหญ่มาจากผู้ที่มีเชื้อชาวอาหรับแต่เป็นมุสลิมที่มีเชื้อสายเปอร์เซียที่ค่อนข้างด้อยอยู่กับชาติพันธุ์เปอร์เซียของตนเองในสังคมทำให้บรรดาผู้ยึดถือลัทธินี้มีความคิดความเชื่อที่ค่อนข้างรุนแรง และแข็งกร้าวต่อมุสลิมกลุ่มอื่นๆ เช่นชาวอะฮ์ลุลซุนนะฮ์⁶ หรือซุนนีอย่างมากจนถึงเป็นศัตรูที่สำคัญที่สุดเลยก็ว่าได้

ในประวัติศาสตร์ปัจจุบันกระแสนิยมลัทธิชีอะฮ์ก็ปะทุขึ้นอีก ในช่วงการปฏิวัติอิหร่านของอิมาม โคมัยนี (เมื่อ พ.ศ. 2522) ซึ่งสามารถก้าวขึ้นกุมอำนาจทางการเมือง และสถาปนาอิหร่านเป็นรัฐอิสลามโดยมีลัทธิชีอะฮ์สายอะฮ์ลุลริยะฮ์ (หรือ 12 อิมาม) เป็นศาสนาประจำชาติ (อับดุลลอฮฺ อับดุลลอฮฺ อัซซะฮีด 1404 : 13) ความสำเร็จของการปฏิวัติครั้งนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีเบื้องหน้า-เบื้องหลังและเงื่อนไขต่างๆมากมาย แต่อย่างไรก็ตามมีที่นอญมุสลิมจำนวนไม่น้อยเลยที่เชื่อว่านั่นคือการปฏิวัติของอิสลามที่แท้จริง โดยเฉพาะแวดวงนักศึกษาที่ด้อยพื้นฐานทางศาสนาและบุคคลทั่วไป จนได้เกิดกลุ่มนิยมชีอะฮ์ขึ้นมาในหลายห้องที่ของประเทศไทย รวมทั้งในจังหวัดพัทลุงด้วย

จังหวัดพัทลุงเคยเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอารยธรรมในอดีตประกอบด้วยกลุ่มชนที่หลากหลาย และลัทธิศาสนาต่างๆเผยแผ่เข้ามาซึ่งล้วนแล้วแต่ชวนให้ศึกษาวิจัยอย่างยิ่ง

⁴ อับดุลลอฮฺ อิบนุสะบะฮ์ เป็นธรรมาจารย์อิวมาจากประเทศเยเมน ได้เข้านับถือศาสนาอิสลามในสมัยการเป็นเคาะลีฟะฮ์อุสมาน อิบนุอัฟฟาน เขาได้ละทิ้งศาสนาบูดาบ โดยแสวงรับอิสลามเพื่อการก่อคุณและสร้างความสะดวกในระหว่างมุสลิมต่อหลักการศรัทธา

⁵ อะมาวียะฮ์ คืออาณาจักรอิสลามระหว่างปี ค.ศ.661-750 มีกรุงดามัสกัสเป็นเมืองหลวง

⁶ อับบาสิยะฮ์ คืออาณาจักรอิสลามระหว่างปี ค.ศ.750-1258 มีกรุงแบกแดดเป็นเมืองหลวง

⁷ คือ บรรดามุสลิมส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด (คือลัลลุลลอฮฺอะลัยฮิอะซัลลิม)

ซึ่งนับได้ว่าจังหวัดพัทลุงเป็นเมืองเก่าแก่มาแต่โบราณกาล ก่อนสมัยประวัติศาสตร์เสียอีก ทั้งนี้ โดยการค้นพบหลักฐานโบราณวัตถุมากมาย เช่น ขวานหินขัด เป็นต้น ตามท้องที่ต่างๆ ในระหว่างพุทธศักราช 1300-1800(วารสาร “พัทลุงสามัคคี” 43” 2543)

ศาสนาอิสลามได้ปรากฏบทบาทขึ้นมาครั้งแรกๆ ในประวัติศาสตร์พัทลุงในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้ที่ได้รับโปรดเกล้าฯ มาให้เป็นพระยาพัทลุง มีราชทินนามว่า “พระยาแก้วโกรพพิชัย” ก็เป็นมุสลิม ชื่อท่านฮูเซ็น เป็นน้องชายของพระยาไชยา (มุสตอฟา) หรือท่านหะซัน โดยปกครองเมืองพัทลุงอยู่ประมาณ 10 ปี หลังจากนั้นจังหวัดนี้ก็เกี่ยวข้องกับมุสลิมเรื่อยมา ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีประชากรที่เป็นมุสลิมอยู่มากมายทั่วไปในหลายๆ อำเภอไม่น้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ เลย (ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ (ม.ป.ป.) : 43) สิ่งยืนยันข้างต้นประการหนึ่งก็คือข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดพัทลุง คือ กงหรา ปากพะยูน ตะโหนด เขาชัยสน บางแก้ว ป่าบอน และอำเภอเมืองพบว่า มีจำนวนมัสยิดทั้งหมดมากถึง 85 มัสยิดด้วยกันและมีมุสลิมอยู่ประมาณ 35 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด

อิทธิพลของชีอะฮ์ต่อสังคมมุสลิมจังหวัดพัทลุงนี้สืบเนื่องจากหลังจากการปฏิวัติของโคหมินอี๋ในปี 2522 เป็นต้นมา แนวความคิดนี้ค่อยๆ แผ่ขยายสู่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย โดยเริ่มจากมุสลิมกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสายชีอะฮ์หรือเป็นลูกหลานของพวกแนวทางชีอะฮ์อยู่ก่อนแล้วในเขตกรุงเทพมหานคร และต่อมาก็ได้เผยแพร่อย่างแข็งขันสู่สังคมมุสลิมชาวชุมชนะฮ์ในจังหวัดต่างๆ ทั้งนี้โดยมีสถานทูตอิหร่านประจำประเทศไทยเป็นแหล่งงบประมาณหลักที่ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ในจังหวัดพัทลุงบุคคลแรกที่เข้ารับแนวความคิดชีอะฮ์นี้ก็คือนายไรราน อรุณรังษี ชาวอำเภอปากพะยูนซึ่งเดิมเป็นชาวชุมชนะฮ์ที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งทั้งในด้านการเมืองและด้านศาสนา และเริ่มจากปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมาแนวชีอะฮ์ก็ค่อยๆ แผ่แพร่ในวงกว้างและมีผู้ตอบรับเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในหลายๆ ตำบล จนกระทั่งปัจจุบันถือได้ว่าจังหวัดพัทลุงคือศูนย์กลางของการเผยแพร่แนวคิดชีอะฮ์ในภาคใต้ มีสถาบันคารุชชะฮ์รอฮ์ซึ่งตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านนาทุ่งโพธิ์ ตำบลคลองเฉลิมอำเภอกงหรา เป็นที่ทำการใหญ่ โดยมีนายซารีฟ สุซุศาสน์กวินหรือเชกซารีฟ อัลฮาดีย์เป็นประธานสถาบัน^๙

แม้ว่าการขยายตัวของลัทธิชีอะฮ์จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสื่อและตำรับตำราได้ขยายไปในวงกว้าง นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ แต่ยังไม่

^๘ ไรราน อรุณรังษี (ดูรายละเอียดในประวัติแกนนำ หน้าที 53)

^๙ ซารีฟ อัลฮาดีย์ (ดูรายละเอียดในประวัติแกนนำ หน้าที 54)

ขาดการศึกษาวิจัยทางวิชาการในแง่มุมต่างๆ แม้แต่ความรู้พื้นฐานในเชิงเปรียบเทียบระหว่างอิสลามโดยทั่วไปซึ่งเป็นแนวชุนนี้กับแนวชีอะฮ์ ซึ่งแสดงแนวความคิดเป็นปรบักษ์ต่อความเชื่ออีกด้านหนึ่ง การขาดองค์ความรู้ที่มีมาตรฐาน นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงความจริง ซึ่งเป็นด้านที่สำคัญของมนุษย์

เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาทางด้านอิสลามหัวข้อ ชีอะฮ์ : ประวัติ แนวความคิดและอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมในจังหวัดพัทลุง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและการพัฒนาแก่สังคมโดยรวมและแก่ชุมชนมุสลิม โดยเฉพาะ

ขอต่ออัลลอฮฺ ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา ทรงรับการทำงานนี้และทรงชี้ทางที่เที่ยงตรงด้วยเทอญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาประวัติ แนวคิดและอิทธิพลของกลุ่มชีอะฮฺในจังหวัดพัทลุงในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การกำเนิด พัฒนาการและแนวคิดทั่วไปของชีอะฮฺ
2. เพื่อศึกษาประวัติของชีอะฮฺในจังหวัดพัทลุง
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของชีอะฮฺต่อสังคมมุสลิมจังหวัดพัทลุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาแนวคิดของชีอะฮฺในจังหวัดพัทลุงในครั้งนี้ คาดว่าจะได้ประโยชน์ดังนี้

1. จะได้ทราบการกำเนิด พัฒนาการและแนวคิดทั่วไปของลัทธิชีอะฮฺ
2. จะได้ทราบประวัติ การเผยแพร่และวิวัฒนาการของชีอะฮฺในจังหวัดพัทลุง
3. จะได้ทราบอิทธิพลของลัทธิชีอะฮฺต่อสังคมมุสลิมในจังหวัดพัทลุง
4. จะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประชาคมมุสลิมต่อไป
5. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านสังคมวิทยาศาสนา
6. เป็นแนวทางการวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยประวัติ แนวคิดและอิทธิพลของชีอะฮฺในจังหวัดพัทลุงในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณาศึกษาเฉพาะจังหวัดพัทลุง มีขอบเขตการวิจัยดังนี้คือ

1. การศึกษาทบทวนเอกสาร โดยแยกศึกษาเป็น

- 1.1 ประวัติและความเป็นมาของแนวคิดชื้อะฮุกุ่มต่างๆ
- 1.2 ประวัติความเป็นมาของลัทธิชื้อะฮุกุ่มในจังหวัดพัทลุง
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม เก็บข้อมูลเฉพาะผู้นำศาสนาแยกเป็นประเภทดังนี้
 - 2.1 เก็บจากผู้นำกลุ่มชื้อะฮุกุ่ม ในจังหวัดพัทลุง 5 คน
 - 2.2 เก็บจากผู้นำกลุ่มอะฮุกุ่มซุนนะฮุกุ่ม ในจังหวัดพัทลุง 5 คน
 - 2.3 เก็บจากบุคคลทั่วไปในจังหวัดพัทลุง 40 คน

ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) และสังเกตแนวการปฏิบัติของผู้นำชื้อะฮุกุ่มที่เลือกศึกษาโดยใช้ แบบสอบถามเชิงคุณภาพ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการแปลความหมายอัล-กุรอานเป็นภาษาไทย ใช้คัมภีร์อัล-กุรอานพร้อมความหมายเป็นภาษาไทย ของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย พิมพ์โดย หจก.จิรัชการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2538
2. การเขียนประวัติบุคคลที่ไม่เป็นที่รู้จักจะบอกเฉพาะชื่อ ตระกูล ปีเกิด ปีเสียชีวิต และงานนิพนธ์ที่สำคัญ
3. คำอธิบายคำศัพท์อาหรับ ชื้อะฮุกุ่ม นิภาย ลัทธิหรือสถานที่ต่างๆนั้น จะเขียนไว้ในเชิงอรรถ
4. การอ้างอิงหนังสือ จะอ้างชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ เล่มที่ และเลขหน้า
5. การอ้างอิงอัล-กุรอาน จะอ้างชื่อซูเราะฮุกุ่ม และหมายเลขอายะฮุกุ่ม
6. การอ้างอิงหะดีษ จะอ้างผู้รายงาน และหมายเลขหะดีษ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กลุ่มชื้อะฮุกุ่ม

นิยามทั่วไป หมายถึง ลัทธิ ความเชื่อที่ยกย่องเทิดทูนอะลี อิบนิ อบีฏอลิบ วงศ์วานของท่าน และท่านหญิงฟาติมะฮุกุ่ม ตลอดจนบรรดาอิมามต่างๆที่สืบตำแหน่งต่อจากท่านอะลี

นิยามเฉพาะ คือกลุ่มมุสลิมชื้อะฮุกุ่มในจังหวัดพัทลุง ที่ใช้ศูนย์กลางการบริหารที่มัสยิดคารุลชะฮุดรอฮ

2. อะฮฺลุซซุนนะฮฺ

นิยามทฤษฎี หมายถึง กลุ่มที่ดำเนินรอยตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด (คือลัทธิลอสูอะลัยฮิวะซัลลัม)ตลอดถึงแนวทางของเศาะฮาบะฮฺ และบรรพชนมุสลิมผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม(สะละฟุศศอลิหฺ)ใน 3 ศตวรรษแรก

นิยามปฏิบัติกร คือบรรดาพี่น้องมุสลิมที่มีหลักความเชื่อ และการปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด (คือลัทธิลอสูอะลัยฮิวะซัลลัม)ตลอดถึงแนวทางของเศาะฮาบะฮฺ และบรรพชนมุสลิมผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรม(สะละฟุศศอลิหฺ)ใน 3 ศตวรรษแรก ซึ่งถือเป็นชนส่วนใหญ่ของจำนวนมุสลิมทั่วโลก รวมถึงมุสลิมในประเทศไทย และในจังหวัดพัทลุง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยแนวคิดกลุ่มชีอะฮฺจังหวัดพัทลุงในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา งานวิจัยจึงดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การทบทวนเอกสาร

1.1 รวบรวมเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และทุติยภูมิ (Secondary Source) ที่เกี่ยวข้องกับชีอะฮฺจากตำราภาษาไทย ภาษาอาหรับ และภาษามลายู

1.2 แยกข้อมูลเอกสารตามหัวข้อใหญ่และย่อย แล้วค้นหาข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อย่อย

1.3 ศึกษาและวิเคราะห์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเฉพาะจังหวัดพัทลุง

ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

2.1 ทบทวนเอกสารกลุ่มชีอะฮฺและสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล

2.2 เลือกประชากรที่เป็นผู้นำกลุ่มชีอะฮฺ และกลุ่มซุนนีย์ในจังหวัดพัทลุงมีจำนวนกลุ่มละ 5 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน

2.3 เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก

2.4 เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแนวปฏิบัติของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมที่ศูนย์ปฏิบัติการที่มีสภิกอ์ซหะฮฺฮฺประมาณ 100 – 150 คนเป็นหลัก

2.5 รวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด และแยกข้อมูลตามหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย

2.6 ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

3. สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีอะฮ์ ผู้วิจัยพบว่ามีตำราและงานเขียนที่เกี่ยวข้องหลายเล่ม ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอดังต่อไปนี้

1. เชคซารีฟ อัล-ฮาคีมี เขียนหนังสือ : การกำเนิดสำนักคิดต่างๆในอิสลามว่าสำนักคิดต่างๆในอิสลามถือกำเนิดมาจากการตีความโองการอัล-กุรอานที่แตกต่างกันภายหลังจากท่านศาสดามุฮัมมัดเสียชีวิตแล้ว เป็นหนังสือที่บอกถึงการกำเนิดชีอะฮ์ในประวัติศาสตร์เอาไว้ค่อนข้างละเอียด แม้ว่าข้อมูลส่วนใหญ่จะแสดงเอนเอียงสู่ความนิยมในแนวชีอะฮ์อยู่ค่อนข้างมากก็ตาม

2. มุนีร์ มุหะหมัด เขียนหนังสือ : อะฮ์ลุลซุนนะฮ์และชีอะฮ์ ว่าด้วยความเห็นแตกต่างกัน จึงทำให้ร่องรอยแห่งความแตกแยกของมุสลิมได้ฝังลึกอยู่ในหัวใจที่ละน้อยพร้อมละทิ้งการยึดมั่นในกิตาบุลลอฮ์(อัล-กุรอาน)และซุนนะฮ์ และบ้างก็พยายามอธิบายความหรือต่อเติม เสริมแต่งหลักฐานเพื่อสนับสนุนทัศนะของพวกตนจนเกิดความคิดความเชื่อที่ผิดเกิดขึ้นมามากมายเกี่ยวกับหลักความเชื่อและประวัติศาสตร์ เช่นข้อสงสัยเกี่ยวกับสิทธิความชอบธรรมในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ของบางคน ความกลางแกลงใจในการเป็นมุสลิมของเศาะฮาบะฮ์เป็นต้น เป็นหนังสือที่ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของแนวคิดชีอะฮ์ ตลอดจนการเกิดมัชฮาบต่างๆในแนวชีอะฮ์พร้อมตอบโต้ด้วยหลักฐานในประเด็นต่างๆที่เห็นขัดแย้งกับฝ่ายซุนนะฮ์เอาไว้ด้วย

3. มันศูร นูร์มานีย์ อุดมะฮ์อ์คนสำคัญแห่งชมพุกหวิป เขียนหนังสือ การปฏิบัติของอิหร่าน ท่านอิมามโคมัษนีและนิกายชีอะฮ์ ซึ่งแปลเป็นไทยโดยดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงรากเหง้าของการปฏิบัติในอิหร่านของอิมามโคมัษนี ความเชื่อแนวชีอะฮ์สายอิมามียะฮ์ของเขา ตลอดจนทัศนะคติของเขาต่อการเข้าใจอิสลามในเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจนและรัดกุมมากเล่มหนึ่ง

4. มุฮัมมัด อัดดีฏานี อัศสะมาวี เจ้าของหนังสือ : จงถามผู้รู้ แปลเป็นภาษาไทยโดย อัยยิบ ขอมใหญ่อดีตนักวิชาการซุนนีชาวจังหวัดตรังที่หันไปรับใช้แนวทางชีอะฮ์ เป็นหนังสือที่บอกถึงปัญหาต่างๆอันเป็นที่ถกเถียงกันระหว่างชีอะฮ์และซุนนะฮ์เช่นเรื่องเกี่ยวกับอัลลอฮ์ เราะซูลอะฮ์ลุลบัยต์ เศาะฮาบะฮ์และตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ เป็นต้น

5. มานีอี บินหัมมาด อัล-ญฮานีย์ ชื่อหนังสือ : อัล-เมาซุอะฮ์ อัล-มุฮ์สสะเราะฮ์ ฟิ ล-อัคยาน วัล-มะซาฮิบ ปีที่พิมพ์ 1997 เป็นหนังสือสารานุกรมที่บอกถึงศาสนาและแนวคิดต่างๆร่วมสมัย พร้อมทั้งประวัติความเป็นมา หลักความเชื่อต่างๆที่สำคัญได้อย่างชัดเจนและรัดกุมยิ่งเล่มหนึ่ง

6. มุศฎะอาฟา อัช-ชุกอะฮ์ ผู้เขียนหนังสือ : อิสลาม บิลามะซาฮิบ ปีที่พิมพ์ 1976 เป็นหนังสือที่นำเสนอสาเหตุแห่งการแตกแยกเป็นกลุ่มและลัทธิต่างๆขึ้นมาในศาสนาอิสลาม

นับตั้งแต่ประวัติศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนเล่มหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มลัทธิต่างๆ ในยุคต้นของอิสลาม

7. มุศฎาะฟา อัศ-สึบาอีย์ ผู้เขียนหนังสือ : อัซ-ซุนนะฮฺ วะมะกานะตุฮา ฟิต-ตัซวีอ์ อัล-อิสลามีย์ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงความเป็นมาแห่งบทบัญญัติอิสลามเอาไว้อย่างละเอียดคืบ เป็นหนังสือที่เล่มหนึ่งที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวสาเหตุเกี่ยวกับการอุปโลกน์หะดีษของกลุ่มต่างๆ เพื่อสนับสนุนแนวคิดของตนเองเช่นกลุ่มชีอะฮ์ เป็นต้น

8. อับดุลหะซัน อัล-อัซอะรียฺ ผู้เขียนหนังสือ : มะกอလာต อิสลามมีฮีน เป็นตำราเก่าแก่เล่มหนึ่งที่กล่าวถึงแนวความคิดของสำนักคิดต่างๆ ในประวัติศาสตร์อิสลามเอาไว้อย่างละเอียดที่สุด

9. อัล-ชะริฟตานีย์ ผู้เขียนหนังสือ : อัลมิลลัตวันนิหัล ถือเป็นตำราเก่าแก่อีกเล่มหนึ่งที่สามารถใช้อ้างอิงเกี่ยวกับสำนักคิดต่างๆ ในอิสลามได้อย่างดีเยี่ยม

10. อุฆมาน บินมุฮัมมัด อัล-เคาะมีส ผู้เขียนหนังสือ : กัฟฟูล-ญานีย์ มุฮัมมัด อัด-ติญานีย์ ปีที่พิมพ์ 1990 เป็นหนังสือที่ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลต่างๆ ของฝ่ายซุนนะฮฺที่เปรียบพร้อมไปด้วยหลักฐานจากอัล-กุรอาน อัล-หะดีษ คำกล่าวของบรรดาอุละมาฮ์ ตลอดจนถึงหลักฐานของฝ่ายชีอะฮฺเองเพื่อหักล้างความคิดความเชื่อของมุฮัมมัด อัดติญานี อัลสะมาวี ผู้แปรพักต์ไปเป็นชีอะฮฺซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ 4 เล่ม คือ (1) ในที่สุดข้าพเจ้าก็รับทางนำ (2) จงถามผู้รู้ (3) ขออยู่กับผู้จริงจัง และ (4) ชีอะฮฺ คือซุนนะฮฺที่แท้จริง

11. เอ็ยะห์ซาน อิลาฮีย์ เสาะฮิร ผู้เขียนหนังสือ : อัซ-ซื่อฮฺ วัล-กุรอาน ปีที่พิมพ์ 1983 นับเป็นหนังสือเล่มหนึ่งในจำนวนหลายๆ เล่มของผู้เขียนซึ่งเป็นอุละมาฮ์ชาวปากีสถานที่มีจุดยืนอย่างชัดเจนเกี่ยวกับลัทธิแปลกปลอมต่างๆ ที่แอบแฝงชื่อของอิสลาม ท่านได้นำเสนอหลักฐานต่างๆ ที่ชัดเจนในลักษณะของการหักล้างแบบตรงไปตรงมา อันเป็นบุคคลิก ความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวที่หาตัวเทียบได้ยากมากท่านหนึ่งในยุคปัจจุบัน